

Friedrich Nietzsche
AFGEMAT ALS EEN EENDAGSVLIEG BIJ AVOND
Een selectie uit de brieven, 1858-1879

BRIEVEN ROND EEN VADERMOORD

Door Jos Hermans

Dit eerste deel van de brieven van Nietzsche, stammend uit de kritische uitgave van Giorgio Colli en Mazzino Montinari, geven een goed beeld van Nietzsches epistolaire talent en documenteren zijn levensweg van “Musterknabe” tot prof in de filologie en aankomend filosoof.

“Als je Richard Wagner wilt leren kennen, kom dan om kwart voor vier in café Théâtre”, zo luidt het kattedelletje dat de 24-jarige filologiestudent op 6 november 1868 op zijn studentenkamer in Leipzig aantreft. Vanaf dat ogenblik staat Richard Wagner in het brandpunt van zijn aandacht. De indruk die Wagner op hem maakt in Tribschen is overweldigend en zijn omhelzing van het icoon van de Duitse kunst onvoorwaardelijk – vertaler Hans Driessen stelt in zijn nawoord enigszins verkeerdelijk dat Wagner op dat moment nog een miskend genie was. De brieven werpen een licht op de uiterst correcte, hartelijke ontvangst en in eerste instantie ook heel belangeloze omhelzing die de jonge filologieprofessor in Tribschen te beurt valt. Nietzsche stelt op dat moment nauwelijks wat voor en zou na de publicatie van *Die Geburt der Tragödie* door de academische wereld nog worden verguisd. Het jaar daarop had hij geen studenten. Het is niet zijn enige beproeving in die dagen. Nog indringender is de niets aan de verbeelding overlatende afwijzing van zijn talent als componist door zijn favoriete Tristan-dirigent Hans von Bülow. Bülow windt er geen doekjes om: Nietzsche’s muziek is zondermeer schadelijk voor de componist zelf en een verkrachting van Euterpe.

Nietzsche wordt de enige academicus in het “gevolg van Wagners literaire lakeien”, een titel die hij in 1872 nog als “onschuldig” bestempelt maar gaandeweg als een last ervaart en die de publicatie van zijn apologie *Richard Wagner in Bayreuth* aanzienlijk zal afremmen. De brieven tonen hoe zijn groeiend ressentiment ten aanzien van Bayreuth gelijk loopt met zijn hang naar zelfstandiging. Vier jaar later, bij de beginnende eenzaamheid van zijn leven als denker, zal hij Wagners “barokke kunst van overspannenheid en verheerlijkte mateeloosheid” de rug hebben toegekeerd en “in de fase van eerlijkheid terechtgekomen” zijn waarin hij “alleen maar de allerzuiverste menselijke betrekkingen verdraagt”. Een houding die hem sterk zal isoleren en die hem uiteindelijk ook met andere intieme vrienden als Erwin Rohde en Carl von Gersdorff zal doen breken, al spelen vrouwen hierin ook een rol. Jaren later zal hij zelfs met Malwida von Meysenbug breken, zijn bemiddelares bij al zijn vergeefse pogingen om een “noodzakelijkerwijs vermogende vrouw” te vinden en die in dit brievenboek

hun beslag vinden in de vorm van stuntelige huwelijksaanzoeken.

“De waarheid woont zelden waar men haar tempel gebouwd en hun priesters ingezegend heeft”, schrijft Nietzsche één jaar voor hij Wagner zal ontmoeten. Waarom het festival van Bayreuth voor hem zo ondraaglijk was kom je niet te weten. Ook later niet in zijn retrospectieve kritische commentaren. Bayreuth was tenslotte een voorwendsel om te breken met de figuur die onvoorwaardelijke toewijding eiste en zijn zelfrealisatie als filosoof in de weg stond.

*Privé-Domein nr. 228, De Arbeiderspers,
Amsterdam/Antwerpen, ISBN 90 295 35121*